OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
neuvotteleva virkamies
Yrsa Nyman

Lausunto

2.12.2020

Lakivaliokunnalle

Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta Tasa-arvon unioni: EU:n rasismin torjunnan toimintasuunnitelma 2020-2025 (E 140/2020 vp)

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa EU:n rasismin torjunnan toimintasuunnitelmasta 2020-2025 (E 140/2020 vp).

Komissio antoi tiedonannon Tasa-arvon unioni: EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma 2020-2025 18.9.2020. Tiedonannossa tuodaan esille, että rasismi on EU:n keskeisten arvojen vastaista ja että rasismin torjunta edellyttää yhteisiä ja jatkuvia toimia.

Syrjintään puututaan tällä hetkellä sitovien lainsäädäntöinstrumenttien kautta (erityisesti syrjintädirektiivit sekä rasismia ja muukalaisvihaa koskeva puitepäätös) sekä ei-sitovien toimien kautta, esimerkkinä toimintasuunnitelmat ja rahoitusohjelmat. Toimintasuunnitelman toimenpiteiden tavoitteena on tehostaa nykyisiä toimia, saattaa yhteen kaikkien tasojen toimijat sekä parantaa rodulliseen tai etniseen vähemmistöön kuuluvia ihmisiä saamaan äänensä kuuluville.

Tiedonannon keskeinen sisältö:

Komissio aikoo laatia vuonna 2021 kertomuksen rotusyrjintädirektiivin täytäntöönpanosta ja esittää vuoteen 2022 mennessä lainsäädäntöä, jota tarvitaan puutteiden korjaamiseksi, mukaan lukien tasa-arvoelinten aseman ja riippumattomuuden vahvistaminen. Lisäksi komissio aikoo varmistaa, että rasismin ja muukalaisvihan torjumista koskeva puitepäätös saatetaan täysimääräisesti ja asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä ja pannaan täytäntöön kaikkialla EU:ssa, myös rikkomusmenettelyjen avulla.

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Komissio kehottaa jäsenvaltioita pääsemään nopeasti yksimielisyyteen komission vuonna 2008 esittämästä ehdotuksesta uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta.

Tekoälyä koskevassa lainsäädäntökehyksessä komissio aikoo varmistaa, että siinä käsitellään erityisesti tekoälyjärjestelmiin liittyvää vinoutumisen ja syrjinnän riskiä.

Komissio aikoo käyttää politiikkatoimia ja rahoitusohjelmia rasismin ja syrjinnän torjumiseksi mahdollisuuksissa työhön, koulutukseen, terveydenhuoltoon, sosiaaliseen suojeluun ja asumiseen.

Komissio kehottaa jäsenvaltioita tehostamaan toimia, joilla ehkäistään lainvalvontaviranomaisten syrjiviä asenteita ja lisäämään viharikosten vastaisen lainvalvontatyön uskottavuutta. Edelleen komissio kehottaa kartoittamaan väkivaltaisen ääriliikehdinnän torjumiseksi toteutetut kansalliset toimet ja määrittelemään puutteita ja parhaita käytäntöjä siihen puuttumisessa.

Komissio pitää tärkeänä toteuttaa toimia, joilla puututaan rodullisiin ja etnisiin stereotypioihin ja kehottaa myös jäsenvaltioita toimimaan samoin. Tiedonanto sisältää myös toimia tiedonkeruun kehittämiseksi, erityisesti rodullisen tai etnisen alkuperän mukaan eriteltyjen tietojen keruuta.

Komissio kehottaa jäsenvaltioita hyväksymään kansalliset rasismin vastaiset toimintasuunnitelmat vuoden 2022 loppuun mennessä. Komissio aikoo tukea kansallisten toimintasuunnitelmien laatimista esittämällä jäsenvaltioiden viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön pohjalta keskeiset periaatteet ja osatekijät, joita tarvitaan tehokkaiden kansallisten rasismin vastaisten toimintasuunnitelmien laatimiseksi. Komissio painottaa kansalaisyhteiskunnan edustajien ja tasa-arvoelinten osallistumisen tärkeyttä kansallisten toimintasuunnitelmien suunnitteluun, täytäntöönpanoon ja arviointiin.

Komissio aikoo nimetä jatkossa vuosittain Euroopan osallisuus- ja monimuotoisuuspääkaupungin, järjestämään keväällä 2021 korkean tason tapahtuman rodullisen ja etnisen alkuperän huomioon ottamisesta yksityisten yritysten monimuotoisuutta koskevissa strategioissa, vahvistamaan vuoropuhelua toimintasuunnitelman täytäntöönpanoa varten. Lisäksi komissio nimeää rasismintorjunnan koordinaattorin ja järjestää keväällä 2021 rasismin vastaisen huippukokouksen.

Tiedonanto sisältää myös kirjauksia koskien positiivisen erityiskohtelun sekä yhdenvertaisuuden edistämiskeinojen hyödyntämisestä.

Käynnissä olevat kansalliset toimet

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma sisältää useita rasismin torjuntaan ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyviä kirjauksia. Hallitusohjelmakirjaukset liittyvät sekä lainsäädännön kehittämiseen että rasismin vastaisten politiikkatoimien tehostamiseen.

Hallitusohjelman mukaan rangaistuksen koventamisperusteeksi lisätään rikoksen tekeminen uhrin sukupuoleen liittyvän vihamotiivin vuoksi. Myös laiton uhkaus, joka tehdään työtehtävän tai julkisen luottamustehtävän vuoksi, on tarkoitus muuttaa virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi. Lakiehdotukset on tarkoitus antaa loppuvuodesta 2020. Hallitusohjelman mukaisesti myös arvioidaan tarve puuttua vakavimpiin järjestäytyneen rasismin muotoihin lainsäädännön keinoin sekä toteutetaan yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus.

Hallitusohjelman mukaisesti oikeusministeriö on käynnistänyt rasismin ja syrjinnän torjunnan ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelman valmistelun. Toimintaohjelma on määrä antaa valtioneuvoston periaatepäätöksenä alkuvuodesta 2021. Hallitus on myös sitoutunut lisäämään viranomaisten osaamista ja tietoisuutta vähemmistöasioissa sekä ehkäisemään rekrytointisyrjintää ja selvittämään nimetöntä työnhakua.

EU:n perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuus –ohjelmasta rahoituksen saaneessa oikeusministeriön koordinoimassa Yhdessä yhdenvertaisuuden puolesta –hankkeessa pyritään lisäämään koko väestön ymmärrystä rasismista ja lisäämään valmiuksia puuttua siihen. Hankkeessa muun muassa lisätään työnantajien ja ammattilaisten tietämystä ja tietoisuutta koulutusten avulla syrjimättömyydestä, rasisminvastaisuudesta ja monimuotoisuudesta ja kehitetään työkaluja ja menetelmiä sivullisille ja ammattilaisille syrjintään ja häirintään reagoimiseksi ja puuttumiseksi. Poliisia koulutetaan etnisestä profiloinnista ja sen seurauksista.